

Stadsschouwburg
Nijmegen
Concertgebouw
De Vereniging

Concertgebouw De Vereniging

Vrijdag 7 februari 2025, 20:15 uur

Merel Vercammen & Syrène Saxofoonkwartet Rising Waves

Programma

Pärt Fratres (arr. Peter Vigh)

Celia Swart Underwater I, II en III

Vaughan Williams The Lark Ascending

Jacob ter Veldhuis In paradisum; The Waves

Uitvoerenden

Femke IJlstra sopraansaxofoon

Femke Stekete altsaxofoon

Marrich Noordmans tenorsaxofoon

Aukelien Kleinpenning baritonsaxofoon

Merel Vercammen viool

Rising Waves

In de economie wijst de uitdrukking 'rising waves' op voorspoed, maar de letterlijke betekenis is de andere kant van de medaille: een stijgende zeespiegel door opwarming van de aarde. Het Syrène Saxofoonkwartet en violiste Merel Vercammen verklanken in dit concert hoe het stijgende water ons tot aan de lippen staat en hoe we er vervolgens aan ontsnappen.

Fratres: less is more

Maar eerst Fratres van Arvo Pärt, dat niet direct met het thema van dit concert te maken heeft en eerder een sfeervolle opening is. Op de snelle noten in het begin van het stuk na, is dit een prachtig voorbeeld van weinig noten en veel muziek. En dat is precies waar Pärt voor staat: complexiteit en diversiteit vindt hij verwarrend en in zijn muziek zoekt hij de eenvoud en spiritualiteit. Die eenvoud vindt hij in meditatieve muziek waarin melodie en begeleiding één zijn, gebaseerd op drieklanken en stapsgewijze

melodieën. Deze elementen vond Pärt in de gezongen muziek uit de middeleeuwen en renaissance, die hij jarenlang heeft bestudeerd. Zijn eigen geluid dat zo is ontstaan doet Pärt denken aan de klank van klokken en daarom noemt hij zijn stijl 'tintinnabuli', het Latijnse woord voor klokken. Hij gaat hierbij uiterst spaarzaam te werk met zijn muzikale middelen en raakt hiermee het minimalisme van Philip Glass en Steve Reich. Pärt gebruikt het minimalisme echter als middel om spiritualiteit en meditatie in de muziek te laten klinken. In Fratres zorgt het hectische begin ervoor dat de verheven stilte en tijdloze schoonheid erna des te indrukwekkender zijn. Hierin klinkt negen keer een telkens gevarieerde akkoordopeenvolging van zes maten, met daartussen steeds een motief dat aan een imitatie van slagwerk doet denken. Het arrangement in dit concert is gemaakt door saxofonist Peter Vigh.

In en onder de zee

Na Fratres volgen de eerste twee delen uit Underwater van Celia Swart. De Vlissingse componiste schrijft vaker stukken die op de zee gebaseerd zijn en heeft dit werk speciaal voor het Syrène Saxofoonkwartet gecomponeerd. Geïnspireerd op kleine motieven uit Händels Water Music, het stuk waarmee Underwater in de première werd gecombineerd, heeft Swart een elektronisch klanklandschap ontworpen dat het gevoel geeft dat we onder water zijn. Dat heeft ze gedaan door geluiden van de zee elektronisch te bewerken. In dat klanklandschap, of soundscape, heeft Swart ook bewerkte saxofoon tonen van het Syrène Saxofoonkwartet opgenomen. In Underwater mengen de klanken van de tape met improvisaties die de musici live uitvoeren en zo leidt het stuk ons naar de muziek van Jacob ter Veldhuis.

Jacob TV, zoals hij zichzelf ook wel noemt, schreef The Waves tijdens een sabbatical, zeven jaar geleden. Dat betekende dus niet dat hij niet componeerde, maar wel dat hij dit stuk schreef zonder opdracht. "Heerlijk om een stuk te schrijven waar niemand om vroeg," zegt Ter Veldhuis daar zelf over. Het was oorspronkelijk een koorwerk, dat door het Nederlands Kamerkoor in première werd gebracht. Later maakte Ter Veldhuis arrangementen voor strijkorkest en saxofoonkwartet. Bij de golven als inspiratiebron dacht hij niet direct aan het klimaat, maar aan vergankelijkheid: het feit dat een toon kan ontstaan, aanzwellen en weer kan verdwijnen. Net als een golf, en zo is

dan ook de ontwikkeling in *The Waves*, dat uiteindelijk weer in stilte eindigt. Het Syrène Saxofoonkwartet trok vervolgens de parallel met de klimaatverandering. Bij het componeren was de grootste uitdaging voor Ter Veldhuis het weglaten van noten: "sentimentaliteit en ego moesten eruit. Voor zover mogelijk dan, want componisten zijn echte control freaks."

Gered door een leeuwerik

Na de golven van *Ter Veldhuis* staat het water ons aan de lippen en is een uitvlucht noodzakelijk. Via het derde deel van *Underwater* brengen de musici ons improviserend naar *The lark ascending*, waarin we het water uiteindelijk ontvluchten. Vaughan Williams schreef het stuk, met ondertitel *Romance*, oorspronkelijk voor viool en piano. De versie voor viool en orkest, die hij later schreef, wordt veel vaker uitgevoerd, maar in dit concert horen we een arrangement van de Duitse componist Martin Gerigk, dat vervolgens weer is geïnstrumenteerd door Aukelien Kleinpenning van het Syrène Saxofoonkwartet. Vaughan Williams was goed thuis in de dichtkunst en liet zich inspireren door het gelijknamige gedicht van George Meredith. Later zou Ursula, de tweede vrouw van de componist en zelf dichteres, daarover zeggen: "hij bouwde muzikale gedachten op het gedicht. De vioolpartij werd alles ineen: het vogelgezag, de vlucht en het hele zijn van de vogel. Meer dan het illustreren van het gedicht, ging het om de vogel zelf." Niettemin heeft Vaughan Williams enkele van de 122 regels uit het gedicht bovenaan de bladmuziek geplaatst: "de vogel zingt tot zijn hemel zich vult, het is liefde voor de aarde die hij inboezemt, en altijd omhoogvliegend, om ons met hem mee te nemen als hij gaat." Aan het begin van het stuk stijgt de leeuwerik al op door een melodisch stijgende solosectie voor de viool, en aan het einde van het stuk doet hij dat opnieuw. Hij neemt ons mee en na de golven van *Ter Veldhuis* en de onderwaterwereld van *Swart loodst* de leeuwerik van Vaughan Williams ons in veilige haven. Wellicht kan de natuur inderdaad de oplossing bieden.

Merel Vercammen

Een violiste die zich buiten de gebaande paden durft te begeven, dat is Merel Vercammen. Dat doet ze al jarenlang met veel succes, onder meer door eigentijds werk uit te voeren en in haar concerten ruimte te maken voor improvisatie. Behalve in de klassieke concertzalen treedt ze ook op bij popfestivals zoals *Down The Rabbit*

Hole. Merel heeft vaste duo's met haar zielsverwanten Maya Fridman (cello) en Dina Ivanova (piano). Als soliste trad ze op met onder meer het Nederlands Kamerkoor en voerde ze de violconcerten van Brahms, Beethoven en eigentijdse componisten uit.

Syrène Saxofoonkwartet

Genoemd naar de Sirenen uit Homerus' *Odyssee*, zeegodinnen die met helder gezang zeelieden lokken, geldt met Syrène Saxofoonkwartet al jarenlang als een van de belangrijkste ambassadeurs van het saxofoonkwartet. Als eerste blazersensemble werd het kwartet toegelaten tot de Nederlandse Strijkkwartet Academie. Behalve de verrijking van hun spel hebben ze hier ook veel inspiratie opgedaan voor nieuw repertoire, zowel hedendaagse muziek als oudere muziek in een uitvoering door vier saxofoons. Zo is het kwartet veel geprezen om hun uitvoering van strijkkwartetten van Haydn. Omdat het saxofoonkwartet een relatief nieuw genre is, ziet het Syrène Saxofoonkwartet het als een artistieke plicht het repertoire verder te ontwikkelen. Veel componisten, onder wie Celia Swart, hebben dan ook al werken voor het kwartet gecomponeerd.

Schrijver: Bart de Graaf

Wellicht ook interessant:

12 februari 2025

Frank Peter Zimmermann en Dmytro Choni
Kamermuziek Nijmegen

8 maart 2025

Katharine Dain & Sam Armstrong
Elle et moi

27 maart 2025

Ciconia Consort & Maria Milstein: De hangende tuinen van Babylon
o.l.v. Dick van Gasteren